

Het einde van de boerenstand

Uit het boek van de milieu-journalist Jan-Paul Smit 'Duistere Machten' hebben wij veel gegevens en citaten verzameld, die in deze brochure worden gebruikt. Jan-Paul Smit heeft Herman Verbeek geraadpleegd, die verschillende boeken over de boerenstand heeft geschreven, als priester en medewerker van de EU.

Zie de website van dhr. Smit: <http://www.xs4all.nl/~jpsmit/index.html>

In het boek 'Duistere Machten' staat o.a. te lezen, dat de kleine boeren vele eeuwen lang het fundament waren van elke samenleving. Vandaag de dag worden de kleine boeren overal ter wereld tegengewerkt door de agro-multinationals als Cargill en Monsanto. De gevolgen van het om zeep helpen van de kleine boeren heeft verdere gevolgen voor het milieu en de honger in deze wereld. Vragen als deze, wat er van de landbouw en het boerenbestaan momenteel in de wereld terecht zal komen, zijn dringend en actueel. Is er nog wel langer sprake van een rechtvaardige en menswaardige samenleving? Hoe komt het dat overheden

bepalen wat er o.a. in en met de boerenstand moet gebeuren? Wat is de oorzaak dat duizenden boeren noodgedwongen ermee stoppen? Waarom worden veel boerderijen omgetoverd tot plaatsen waar totaal andere activiteiten plaats vinden? Hoe komt het dat de overheden niet ingrijpen, terwijl zij zien dat wij steeds meer door de multinationals beroofd worden van onze onafhankelijkheid? Het beleid dat door de EU-parlementariërs wordt opgesteld en wat door de landelijke regeringen wordt uitgevoerd helpt de boerenstand naar haar einde. Is daar iets tegen te doen? Onze wetenschappers en economen denken dat de veeteelt wel weg kan uit ons land, gezien ons land te klein wordt en geen goede locatie meer zou zijn voor deze bedrijfstak. Wij zouden te welvarend zijn om nog langer boerenbedrijven te exploiteren. De boeren kunnen immers niet meer tegen de boeren uit de ontwikkelingslanden op concurreren. Ons landschap en milieu zou geen boerenbedrijven meer verdragen. De boeren kunnen beter vertrekken naar Canada, Zuid-Amerika of Australië.

De derde wereldlanden zijn reeds opengebrouwen door de multinationals met hun gen-technologie-producten, dus daar kunnen onze boeren niet terecht. Het gaat de multinationals om het klinkende geld.. Zij jagen eindeloos op winst, waardoor de landbouw in de derde wereld volslagen uit haar balans is. Landen die ooit zelfvoorzienend waren zijn momenteel afhankelijk van importen. En dát wil men. Niet slechts de boeren uit de ontwikkelingslanden, maar ook de boeren in de thuislanden van de multinationals worden in het nauw gedreven. In de VS is sinds 1945 tweederde van de boerenstand verdwenen. De meeste boeren van vandaag in de VS verdienen er geld bij in een bijbaan, en die bijbaan is in veel gevallen reeds de hoofdbaan. Jaarlijks gaan er ongeveer 40.000 boeren in de VS failliet en plegen er velen zelfmoord. De vraag is hoe dat kon gebeuren?

Dat kon heel eenvoudig gebeuren, door de marktprijzen te laten dalen en een geforceerde overproductie te maken. Dat gaat als volgt: De multinationals komen met nieuwe zaden met grotere opbrengsten, waardoor de boeren denken dat ze erop vooruit gaan. Maar dan is er ineens overproductie, doordat teveel boeren hogere opbrengsten

hebben. De kleine boeren leggen dan al heel spoedig het loodje. De grotere boeren moeten alsdan nóg meer gaan produceren om in leven te blijven. De grotere boeren gaan naar de banken en lenen er nog meer geld bij, kopen er machines voor en ontslaan duur personeel. Ze kopen kunstmest om een hogere productie te verkrijgen, met nog meer bestrijdingsmiddelen. En zo gaan we steeds verder de mist in.

In Europa is het al niet veel beter dan in de VS. Ook in Europa is tweederde van de boeren ermee gestopt sinds 1945. Dat komt doordat de boeren afhankelijk zijn gemaakt van de multinationals voor het inkopen van hun zaden en het verkopen van hun opbrengsten. De boeren zijn momenteel een soort contract-arbeiders geworden en kunnen zelf niet meer vaststellen wat voor prijzen hun producten op moeten brengen. De hele wereld wordt momenteel door enkele grote multinationals beheerst! Het familiebedrijf Cargill is de grootste, waarmee de andere 'grote

jongen' Monsanto samenwerkt. Verder in de USA is het bedrijf Archer Daniels Midland een hele grote. In Europa zijn het Eridania Béghin-Say en Tate & Lyle. In Azië is het Charoen Pokphand Thailand, en de Hope Group in China. Acht multinationals nemen 80% graanexport in deze wereld voor hun rekening. Het grootste deel van het dagelijkse brood der wereldbevolking is in handen van deze acht multinationals! Zij bepalen wat wij eten en tegen welke prijs, en wat de boeren ontvangen voor hun slavenarbeid.

De voedingsketen, aldus Jan-Paul Smit

De voedingsketen van boer tot consument bestaat uit vijf schakels:

1. De eerste schakel bestaat uit 2,5 à 3 miljard boeren.
2. Deze kopen hun grondstoffen (zaden, kunstmest en bestrijdingsmiddelen) bij agro-bedrijven. Deze bedrijven zorgen eveneens voor kredieten, kopen de landbouwproducten op en verwerken ze tot halffabrikaten. De wereld van de agro-bedrijven wordt bepaald door vijf à tien zeer grote multinationals.
3. De agro-bedrijven leveren de halffabrikaten aan de voedingsindustrie. Het gaat dan om bedrijven als Unilever en Nestlé. In iedere tak van deze sector beheersen zo'n vijf multinationals 80% van de markt.
4. De voedingsindustrie verkoopt haar producten aan de winkelketens, zoals bijvoorbeeld Ahold. Daarvan zijn er binnen niet al te lange tijd wereldwijd nog maar vijf à tien hele grote over, die de ontwikkelingen bepalen. Daarnaast zijn er nog kleinere winkelketens en een heleboel kleine supermarkten.
5. Tenslotte zijn er dan zes miljard consumenten.

De vijf schakels van de voedingsketen

1. Landbouw: 2,5 à 3 miljard boeren, waarvan: 2 miljoen in USA, 13 miljoen in Europa, en 500 à 600 miljoen in zowel India als China.
2. Handel, transport en verwerking: 5 à 10 agro-giganten* als Cargill; deze leveren ook áán de boeren kunstmest, zaad en bestrijdingsmiddelen.
3. Voedingsindustrie: 5 multinationals per sector, zoals bijvoorbeeld Unilever en Nestlé, die 80% van de markt beheersen.*

4. Detailhandel: 5 à 10 giga-winkelketens als Ahold* en een heleboel kleinere ketens en losse winkels.
 5. Consumptie: 6 miljard mensen.
- * in de nabije toekomst

Het WTO (World Trade Organisation, hoofdkantoor in Geneve, Zwitserland) is een grote en machtige wereldorganisatie, waarin de grote concerns het voor het zeggen hebben. Het WTO zorgt ervoor dat er nieuwe wetten komen om zaden te patenteren, zodat niet de boeren hun eigen zaaizaad kunnen aanhouden, maar dat zij afhankelijk zijn van de zaadfirma's, de multinationals die in particulieren handen zijn. Cargills maakt zelf veel halffabrikaten en verkoopt deze weer door aan o.a. McDonalds, Coberco, Coc-Cola, Pepsi-Cola, Mona, Campina, etc. De verwerking van mais en soja is momenteel de grootste winstbron van Cargill. Men koopt slecht functionerende bedrijven op en met eigen grondstoffen en deskundigen maakt men ze weer winstgevend. Op die

Een Cargill lab met personeel

wijze ontstaat er een wereldwijd netwerk van fabrieken en kantoren waar men elkaar de bal toespeelt. In elk land tracht men een vinger in de pap te krijgen, wat hen via veel geduld ook lukt. Via creatieve boekhoudingen zorgt Cargill ervoor om zo weinig mogelijk belasting te betalen in het land waar men vaste voet aan de grond heeft, en om zoveel mogelijk subsidies binnen te halen. Men kan o.a. bij Van Gijzen Advocaten en Notarissen terecht voor een slimme aanpak, waarmee men iets zelfs tweemaal kan afschrijven voor belastingen. Agro-concerns, regeringen en supranationale instanties als het WTO, het IMF en de Wereldbank drijven kleine en middelgrote boeren steeds verder in het nauw.

Stad en land

Het platte land kan wel zonder de stad, maar de stad kan niet zonder het platte land. Toch dicteert de stad het platte land en wat daarop moet plaatshebben. Zoiets geeft vervreemding van elkaar. In de stad begrijpt men immers niet wat er op het platte land gebeurt, en op het platte land begrijpt men niet waarom men de regels en vele voorschriften vanuit de

stad opgelegd krijgt. Door de vele regelgevingen worden de boeren gedwongen om de natuur te vernietigen. Zelf zullen de mensen van de stad zich niet als 'duivels' zien, maar als 'wijze lieden', die de 'domme' boeren een handje helpen. Zij zien zichzelf als geleerde respectabele mensen, die de samenleving een grote dienst bewijzen, door veel mensen aan het werk te houden en zogenaamd het milieu te verbeteren. Dat men duizenden kleine boeren om zeep helpt, nu ja, de één zijn dood is de ander zijn brood! Wat wij voor ogen zien is, dat het hele duivelse systeem van zelfzuchtige concurrentie zorgt voor alle vervuiling en uitbuiting van de aarde, en dat men dit systeem juist voor een hoog maatschappelijk goed houdt! De directeurs van de grote multinationals dineren graag met regeringsleiders. Onze hele maatschappij en samenleving is een door de duivel bezeten systeem, waarin het allesvernietigende kwaad méér macht schijnt te hebben dan het goede. Men is verblind en voelt zijn eigen ziekte niet meer. Men houdt zijn dodelijke afgang voor levenswet.

De grote structuur

Verbeek benadrukt dat het 'verjagen' van de kleine en middelgrote boer een wereldwijd proces is. Als ik hem vraag de economische structuur te schetsen die de vernietiging van zoveel boerenbedrijven veroorzaakt, komt hij met een scherpe diagnose op de proppen. "Ik ben van mening dat het systeem van de kapitalistische markt, die doorgaat voor de 'liberale' markt, de 'vrije' markt, een totalitair systeem is. **Want het geld moet altijd winnen, letterlijk winst maken.** Die winst moet ergens uitgezogen worden. Nu zijn er verschillende partijen die niet opgewassen zijn tegen die geldmacht, geen tegenmacht kunnen vormen. Ik noem die altijd de drie A's: **Arbeid, Armoede en Aarde.**

Willen de concerns in de concurrentieslag overeind blijven, dan moeten ze goedkoper produceren dan hun concurrenten. Dan alleen kunnen ze winst maken en kunnen ze hun aandeelhouders behouden. **De eigenlijke concurrentie is dus concurrentie in bezuinigen:** wie weet de meeste kosten te schrappen? Natuurlijk kan je het meest bezuinigen op de grootste kostenpost: loonarbeid. Dus het systeem móet stelselmatig arbeid uitstoten. Dat is het verhaal van zojuist: eerst nog zes arbeiders 's

winters en 's zomers tien; en nu moet de laatste arbeider, de boer zelf, het boerengezin, weg.

De arbeiders die niet hun baan verliezen, maar die in het arbeidsproces blijven, omdat ze onmisbaar zijn, bijvoorbeeld als computerbediende, of als lid van een boerengezin, die worden in dat concurreren op goedkoopte, concurreren in bezuinigen, systematisch overstressed. Want ze moeten mee in dat steeds meer produceren, per mens, per uur, per machine waaraan ze werken, per dier, per plant, per hectare grond. Dat is de eerste A die in het systeem het loodje legt."

De tweede A staat voor **Armoede**, voor mensen die in armoede leven en niet meetellen in de markteconomie, simpelweg omdat ze geen koopkracht hebben. Verbeek: "Dat is de mondiale verpaupering van honderden miljoenen mensen, in alle varianten: van de nieuwe armoede in de rijke landen, tot de totale onderklassen in een oorlogssituatie, van de onleefbare slums, het verlaten platteland - wat dan in handen van grootgrondbezitters valt - tot de aids-epidemieën."

We zien dan overconsumptie hier in het Westen en onderconsumptie daar in de Derde Wereld. "Je hebt die bekende getallen dat 20 procent van de wereldbevolking 85 procent van alle grondstoffen, de eindige reserves van de aarde, opeist. En dus ook 85 procent van het afval, het vuil, de vernietiging van de aarde, het broeikas-effect enz, enz, veroorzaakt. Dan zijn we bij de derde A: de uitputting van de **Aarde.**"

"Eerst wil ik definiëren wat aarde is. Dat is in mijn optiek de enige en eerste arbeidskracht die we hebben. Zij alleen kan leven voortbrengen,

met water, licht en lucht, met fotosynthese in planten, met dieren en uiteindelijk in de evolutie de mens. Dus ik definieer 'aarde', 'grond' primair als arbeidskracht. En 'arbeid' definieer ik dan als het voortbrengen van leven en levensmiddelen - prachtig Nederlands woord.

Die aarde, in al haar ecologische samenhangen, biotopische

complexiteit en harmonieën en dynamiek, die kan zich niet organiseren, niet maatschappelijk laten gelden. Dat is essentieel, denk ik, bij het milieuprobleem. Kunnen de arbeiders nog enigszins vechten, met vakbonden, met stakingsrecht, met stemrecht, de natuur is maatschappelijk een nul. Ze kan niet staken, ze kan geen vakbond oprichten, ze heeft geen stemrecht, ze kan niet een rekening sturen. De natuur is dus een nog verder geproletariseerde arbeidskracht als de arbeiders. Of we het nou hebben over de trekhond van vijftig jaar geleden, of het varken van nu dat al in vier, vijf maanden slachtklaar moet zijn."

"Landbouw heeft als geen ander met deze drie A's te maken. Zij werkt voor en te na met Aarde, met natuur. Zelfs als je tomaten op substraat in kassen teelt, uiteindelijk komen die planten altijd weer uit de natuur. De Armoede: doordat wij mensen mondiaal stelselmatig van hun grond verdrijven en dus van hun voedsel-zelfvoorzieningsrecht beroven, veroorzaken wij armoede, produceren wij de hongerige mens.

En de Arbeid: landbouw is in oorsprong niets anders als mee arbeiden met die arbeidende natuur, die leven en levensmiddelen voortbrengt. Die agrarische arbeid wordt nu binnen honderd jaar totaal van zichzelf vervreemd, doordat ze niet meer met aarde werkt, maar de aarde zogenaamd 'bewerkt', met machines, met chemie en andere kapitaalgoederen. Vanaf dat moment bestaat er geen boerenarbeid meer, maar is een boer een lijfeigene, een onderdeelje in de agro-industriële machinerie.

Dat is in principe het einde van het gezinsbedrijf. Want wanneer spreken we van 'gezinsbedrijf'? Als een boerengezin werkt met hoofdzakelijk eigen grond, met eigen arbeidskracht en met eigen kapitaalmiddelen. Dat gezinsbedrijf is een zeer zwakke, primaire schakel onder in die agro-industriële piramide-structuur. *Want als je alleen kunt overleven als je heel veel produceert voor een hele lage prijs - in die mondiale concurrentie-dynamiek - dan moet je over heel veel kapitaal beschikken, om meer grond te kopen, meer stallen te bouwen, meer machines aan te schaffen en meer energie te verbruiken. In de mondiale concurrentieslag moet je dat allemaal maximaal uitbuiten, tot en met je eigen gezin.*

Dat betekent in feite dat er straks nog maar **één boer** is - zoals ik dat metaforisch uitdruk - : **de Rabobank**. Of Campina, de Cehave of Cargill. Dan ben je dus *lijfeigene*, totdat de bank of het bedrijf de

geldkraan dichtdraait. Want de risico's blijven wel voor jou. Als je de kredieten niet meer kunt afbetalen aan de bank gaat de kraan dicht en is het zoveelste gezinsbedrijf failliet, nadat het eerst leeggezogen is.

Er zijn twee redenen waarom dat leegzuigen mogelijk is. Ten eerste omdat een boerengezinsbedrijf niet aan de beurs genoteerd is en dus blijft door ploeteren ook als het geen winst maakt. En ten tweede omdat boerengezinnen maar door blijven werken vanwege letterlijk de gehechtheid aan de grond, aan de oude familiale boerderij."

"Dit proces van leegzuigen gaat in de Derde Wereld het hardst, omdat hier, in het Westen, over geproduceerd wordt met hún grondstoffen. En omdat die overproducties, die we met geen mogelijkheid zelf kunnen 'opvreten', onder de prijs en deels nog met subsidies van de EU en de VS op de wereldmarkt worden gedumpt. Dus voor prijzen op de markt gezet worden, waarvoor zelfs onze gerationaliseerde boerenbedrijven het niet kunnen produceren. Daar kan natuurlijk een boerengezin met twee koetjes in India of Afrika niet tegenop."

"Je ziet nu dat dit kapitalisme, in haar tot nu toe grofste fase, het gezin én als basale productie-eenheid én als basale consumptie-eenheid vernietigt. Dat betekent in Afrika de hongerdood en de verpaupering in de slums, betekent hier dat gezinnen uit elkaar gedreven worden, dat we naar een enorm hoog percentage éénpersoonshuishoudens gaan en éénoudergezinnen, omdat die industrie het liefst - en dat is ook het laatste stadium van haar groeiomgeving aan de consumptieve kant - aan ieder individu een ijskast, een fornuis, een magnetron, een auto enzovoort, enzovoort wil verkopen. Dus er is ook aan de consumptieve kant een vernietiging van het gezin."

Geestelijke monocultuur

"Ik maak me grote zorgen dat de huidige maatschappij, waarin zoveel kwaad grote macht heeft en zeggenschap en vooral het aanzien van voortreffelijkheid, dat onze maatschappij haar eigen diagnose niet meer kan stellen, haar eigen ziekte niet meer kan zien, haar eigen dodelijke gang voor leven houdt. Dat is een verschrikkelijke conclusie.

Dat heeft zich wel vaker op kleinere schaal voorgedaan. Zo zijn bijvoorbeeld het Romeinse rijk en ook andere rijken ten gronde gegaan, omdat de krachten ten kwade de overhand kregen, bijvoorbeeld bij Nero.

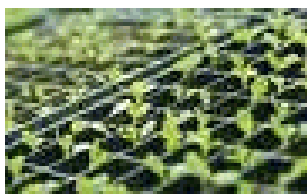
Maar we hebben nu te maken met één allesomvattend, mondiaal, totalitair systeem, dat het alleen voor het zeggen heeft. Er is geen alternatief meer. Dat is het erge.

Het is een ecologische wet dat een monocultuur - in dit geval van één mondiaal systeem, één ideologie - ten dode is opgeschreven. Want het eerste principe van ecologie is diversiteit, veelsoortigheid, genetische rijkdom. Daarvan bestaat een biotoop en dus ook de menselijke biotoop, in al zijn veelsoortigheid. Nu leven wij dus in een technologisch, economisch, politiek systeem, wat door uniforme wetten aan heel de aarde, heel de mensheid opgelegd wordt. Dat is wat Fukuyama het einde van de geschiedenis noemt. Maar hij beseft niet dat het dat letterlijk is. In deze ideologische monocultuur kunnen wij niet overleven."

Op mijn verzuchting dat er, ondanks alle negatieve ontwikkelingen, nauwelijks maatschappijkritiek te horen is, reageert Verbeek heftig. "Dat moet je structureel zien. Dat moet je niet moraliserend zien van 'mensen komen niet meer in actie' of zo. Je moet altijd eerst de grote mechanismen, de grote systeemwetten, zoals ze nu regeren, analyseren, en daarin dan de bewegingen, of het gebrek aan bewegingen, of het gebrek aan engagement van mensen begrijpen. Je moet een maatschappelijk probleem zo objectief mogelijk onderzoeken. Zoals ik ook, als ik arts ben, niet tegen je zeg: "Schánde, dat u kanker hebt," maar de kanker onderzoek. Dat is een ongelooflijk belangrijk gegeven bij maatschappijkritiek.

Dus het feit dat er weinig, bijna geen kritisch commentaar meer te horen valt, is een deel van die monocultuur in onze huidige fase van de geschiedenis. Die heeft een totale greep op de mensheid. Die monocultuur verdraagt geen oppositie en alternatief en heeft dus geen zelf corrigerende kracht. Ze kan alleen maar verder denderen, alleen maar dezelfde demonische dynamieken telkens weer opnieuw reproduceren.

Het heeft geen zin mensen daar persoonlijk op aan te spreken. Dit is een proces dat wel mensenwerk is, maar dat in eeuwen gegroeid is en mondiaal gegroeid is, zodat niemand er meer beheer over heeft. De wetten van dit systeem zijn zo autonoom geworden, dat ze sterker geworden zijn dan de mensen. Een menselijk systeem dat in zichzelf

monocultuur

onmenselijk is geworden en waarin nog heel veel mensen, echte mensen, hopelijk ook als jij en ik, leven. Maar die hebben daar geen greep meer op. En zij die op verantwoordelijke posten zitten, die het voor het zeggen hebben, zijn de meest machtelozen, omdat zij zweren bij het systeem.

Het erge, het totalitaire van dit systeem is dat het geen zelfreinigend vermogen heeft. **Het móet kapot gaan**. Wat Marx de Verelendung heeft genoemd - en hij heeft toen nog niet beseft hoe ontzettend veel groter zijn waarheid was.

Mensen zweren bij ons systeem uit onkunde. De essentie van de duivel is de domheid. De domheid die de macht heeft en de wetten stelt. Zoals ook de essentie van God inzicht is. Inzicht is niets anders als zelfkritiek. Altijd blijven zoeken. Altijd de waarheidsvraag, de rechtsvraag blijven stellen, de schoonheidsvraag zelfs. Dat is God, wat wij met God bedoelen: het scheppende, het levende. De duivel is per definitie dom, omdat die de dood gehoorzamen moet.

Als je dan de algemene verdomming om je heen ziet: steeds meer informatie, maar steeds oppervlakkiger. Dat is verschrikkelijk, om panisch van te worden. Dom komt van dezelfde stam als doem. Nou, we zijn zover gekomen dat dom voor intelligent wordt versleten, dus de duivel voor God en doem voor heil. Van wat er in de oorlog gebeurd is zeiden onze ouders of voorouders: "Wir haben es nicht gewusst." Dan ging het over Auschwitz, de Holocaust. Maar nu is het normaliteit, dat wij de grote ontwikkelingen van deze maatschappij ten dode niet vermogen te onderkennen. Zoals in de oorlog de ondergrondse een minderheid was die Hitler niet weg kon krijgen (Hitler heeft uiteindelijk zelf zijn graf gegraven), is ook nu de oppositie, het diagnostische deel van de bevolking, een zeer kleine minderheid.

Als mensen van mij zeggen dat ik een doemdenker ben, dan is een arts een doemdenker. Als een arts me over de bol aait en zegt: "Het is zo erg niet", terwijl het in feite kanker is, dan moet ik naar een andere arts. Dus er is nog één ding erger dan doemdenken, namelijk net doen of het de goede kant opgaat en dat jezelf wijs maken, totdat je niet meer beter weet. Want we hebben toch volle winkels en we hebben toch zo'n mooi huis en de hele wereld ligt toch als vakantiebestemming voor ons open en we hebben zo'n geweldige winst gemaakt op de beurs. Als dat de graadmeters zijn voor welzijn en welvaart en toekomst en wereldredding, dan is inderdaad de domheid aan de macht die alleen maar doem kan veroorzaken.

Dat blinde optimisme is de laatste stap. De voorlaatste stap is je laten verwijten dat je doemdenker bent. Het is een absolute minderheid die aan die mechanismen in de wereld niet meedoet. Neem nou Schindler! Iedereen zag de joden weggevoerd worden; alle regeringen, inclusief Washington wisten van Auschwitz. Maar iedereen keek een andere kant op. Alleen Schindler haalde er een paar duizend voor de deuren van de hel weg. Vandaag de dag oppositie zijn, onafhankelijk verzet plegen, analyse blijven beoefenen, diagnose proberen te stellen, alternatieven proberen te formuleren voor dit de duivelse, totalitaire systeem, is een helse klus. Als mensen dat somber vinden, nou, dan was het verzet ook somber."

Acht aspecten van een alternatief

Als ik Verbeek vraag in welke richting we het alternatief moeten zoeken voor het huidige maatschappelijke systeem dat steeds meer boeren de afgrond in duwt, vestigt hij de aandacht op acht aspecten. "Als we vaststellen dat het wereldvoedselsysteem zo in elkaar zit, dat er zoveel mogelijk geproduceerd moet worden voor een zo laag mogelijke prijs. En dat allerlei grotere machten, kapitaalkrachten als banken en agro-multinationals - bijvoorbeeld Cargill - er ook nog maximaal aan moeten verdienen, dan is het alternatief dat de drie A's die geen macht hebben op de markt loon naar werken krijgen en middelen tot leven. Dus dat de Aarde - de natuur in de meest brede zin - zo mag werken dat ze duurzaam fit kan blijven. Dat Arbeid zo wordt betaald dat ze niet uitgestoten wordt, dat ze menswaardig kan werken en dat ze verantwoord met die arbeidskracht van de natuur kan omgaan. En dat er zo ook geen Armoede is, die geen geld heeft om levensmiddelen aan te schaffen.

Dat kan de vrije markt in ons huidige systeem niet doen. Want ons vrije markt-systeem kan niet anders dan juist die drie A's steeds verder uitputten en vernietigen. Dat kan alleen maar met democratie, met politiek."

1. Verbeek heeft al vaak gepleit voor een op kostprijsniveau brengen van de prijzen voor de boeren. Voor de consument betekent dit een prijsverhoging van maximaal tien procent, omdat de prijs van de landbouwproducten slechts een klein gedeelte van de prijs van de supermarktartikelen uitmaakt. Tegenover die verhoging van de inkomsten staat voor de boeren de plicht voortaan milieuvriendelijk, landschapsvriendelijk en diervriendelijk te produceren. Iets wat verreweg de meeste boeren dolgraag zouden willen en wat ze met deze hogere inkomsten ook makkelijk kunnen doen.

Hoewel de prijsverhoging een oplossing is die zeer voor de hand ligt, ziet Verbeek die er niet snel komen. "Op vrijwillige basis zullen de producten van de eko-landbouw - die wat duurder zijn - nooit meer dan drie procent van de voedselmarkt innemen. We hebben geen democratisch systeem om de overige 97 procent van de landbouw verantwoord en duurzaam te maken. Dus daar verliezen we het eerste alternatief: het gezond maken via de prijs."

2. Grond "We zouden alle grond in extensieve productie moeten nemen, ook in een dicht bevolkt en overvol land als Nederland. De grondprijzen zouden betaalbaar moeten worden voor boerengezinnen. Mondiaal zouden bevolkingen hun eigen grond in eigen bezit moeten hebben, verpacht aan boerengezinnen, zodat ze in hun eigen basale levensmiddelenbehoefte kunnen voorzien.

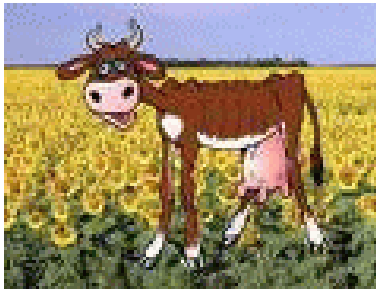
Dat alternatief verliezen we, want grond is op de markt een kapitaalgoed. In het Noorden betekent het dat de projectontwikkelaar het wint en in het Zuiden de grootgrondbezitter en de moderne plantagehouder: Chiquita, Unilever, Cargill of hoe ze mogen heten.

Bovendien wordt de grond tegenwoordig zo bewerkt en uitgebuit dat ze sterft. Ze wordt vergiftigd, ze erodeert, ze verwoestijnt, ze wordt onvruchtbaar, dat is hetzelfde zeggen als 'ze sterft', 'ze gaat dood', 'ze wordt vermoord'. Als je wilt dat de grond wereldwijd duurzaam levensmiddelen biedt, dan kan de markt dat niet voor elkaar krijgen. Dat zal je met de politiek moeten doen en die hebben we daar niet voor. In de rijke landen niet en mondiaal niet."

3. Arbeid "Wij willen graag een arbeidsintensieve, aantrekkelijke landbouw, waar veel mensen, veel gezinnen werk kunnen vinden, zonder uitgebuit te worden, waarbij mondiaal de steden worden ontlast en het

ontvolkte platteland weer bewoond en leefbaar wordt. We hebben gezien dat het hele complex van markt, economie, technologie het omgekeerde doet: het breekt het platteland af, het maakt de stad overvol, het vernietigt of overvraagt de arbeid. We weten dus dat de markt geen arbeid kan scheppen, zoals wij die bedoelen en dat we niet de politieke instituties hebben om dit gebrek van de markt te corrigeren. Ook al roept Paars van 'werk, werk, werk'. Dat is een wanhoopskreet en geen programmatisch uitgangspunt."

4. Energie "Landbouwproductie en voedselvoorziening zijn niet anders dan een omzetting van de ene vorm van energie in de andere, die door het menselijk organisme kan worden verteerd. Voedsel is, in energetische zin, niets anders dan een hoeveelheid calorieën.

Nu zijn er twee problemen, een macro-economisch en een ecologisch.

We halen de energie uit Zuid en verspillen die in Noord. Als de hele landbouw een energie-transformatieproces is, dan is iedere boerderij en iedere hectare grond een klein energiefabriekje. En dan moeten we vaststellen dat ook in de landbouw die energiebalans - wat we aan energie in een stuk grond stoppen en eruit halen - zo uit het lood is geslagen, dat de gangbare vorm van landbouw alleen nog maar zo voort kan duren, zolang we nog overvloedig goedkope fossiele brandstoffen hebben. Dat is niet lang meer.

Biologische landbouw gaat uit van energie-evenwichten: je stopt er ten naaste bij evenveel in als je eruit krijgt. Dan krijg je ook geen milieuvervuiling. Want chemisch afval of mest is in feite niets anders dan restanten uiterst kostbare energie, calorieën, of het nou fosfaat is of nitraat of iets anders wat je in de natuur laat verdwijnen. Dus we zullen naar een landbouw moeten die werkt op basis van energie-evenwichten.

Ik pleitte er 25 jaar geleden bijvoorbeeld al voor op die enorme schuren van de Groninger boeren zonnecollectoren te leggen. Als een nieuwe bedrijfsactiviteit, waarmee ze niet alleen in hun eigen energiebehoefte kunnen voorzien, maar ook aan het net kunnen leveren, aan de stad. Maar dat hadden Shell en de Gasunie niet graag."

5. Gezondheid "Ik kom als pastor veel in ziekenhuizen en iedereen kan je daar vertellen dat ziekten aan de spijsverterings-organen, het maagdarmsstelsel, hand over hand toenemen. Waarom? Omdat er zich allerlei giftige stoffen in het menselijk lichaam ophopen. Het gaat dan om minuscule hoeveelheden, die stuk voor stuk onder de maximaal toegestane hoeveelheid blijven. Op die manier kun je geen enkele schuldige aanwijzen, en kun je de schuld ook niet bij één persoon of firma deponeren. **Het komt erop neer dat het totale systeem ziekmakend is en daar komt kanker van.**

Het grootste probleem in de hele voedselketen wordt het probleem van de resistentie. Op twee manieren worden weerstandssystemen afgebroken. Aan de ene kant wordt de resistentie van plant, dier en mens afgebroken, omdat er steeds meer vreemde middelen worden gebruikt. Antibiotica met name maakt dierlijke en menselijke organismen lui. Ieder ziekenhuis weet dat we met het antibiotica-verhaal aan het eind van ons Latijn zijn. We moeten er steeds meer van toegediend krijgen. Omdat antibiotica in het veevoer - zogenaamd preventief en als groeihormoon - stelselmatig worden toegevoegd, werken ze niet meer als je werkelijk ziek bent.

Je hebt planten die zo hoog-productief zijn ontwikkeld, dat het topsporters zijn. Maar in feite zijn ze ziek, want ze moeten met allerlei chemische middelen worden omgeven, waar ook weer aan verdiend wordt, bijvoorbeeld door Monsanto en Cargill.

Tegelijkertijd worden aan de andere kant de ziekteverwekkers steeds sterker. Want die race tegen de antibiotica en de chemische bestrijdingsmiddelen winnen ze altijd, de virussen, de schimmels, de bacteriën, de insecten. En de nieuwe fase, waarin we nu binnengaan, waar plant, dier en mens genetisch worden gemanipuleerd, zal de ziekteverwekkers opnieuw dwingen om ook nu weer sterker te worden. **Dat is een race die de mens nooit kan winnen.** Het alternatief is dus: sterke planten, dieren en mensen in de voedselketen, die **geen** middelen nodig hebben om de ziekteverwekkers te bestrijden, waardoor die ziekteverwekkers ook niet sterker hoeven te worden."

6. Distributie van voedsel "Het Zuiden levert voedingsmiddelen en wij dumpen de overschotten en houden de vervuilende resten hier, of dumpen ze ook in de Derde Wereld. Dat veroorzaakt mondiale

transporten met enorme kosten en vervuiling. Het alternatief is: terug naar lokale en regionale markten, kortere afstanden tussen de producent en consument, directere binding aan de oorsprong van het voedsel. Maar daar hebben we de besluitvormingsinstituten niet voor.

Die zogenaamde wereldmarkt, waar de WTO-onderhandelingen over gaan, bestaat niet eens. Meer dan 95 procent van alle voedsel komt nooit op de wereldmarkt, maar blijft op de eigen boerderij, in het eigen dorp of komt niet verder dan het eigen provinciestadje, de eigen regio. De zogenaamde wereldmarkt van voedselproducten is vijf procent van de totale productie en dat zijn de overschotten die de rijke landen met geen mogelijkheid zelf kunnen 'opvreten', die dus gedumpt worden. De hele WTO-onderhandelingen zijn niets anders dan het gevecht tussen allereerst de Verenigde Staten en de EU over hoeveel subsidies ze daarbij mogen geven aan de producenten, de boeregezinnen, om althans een aantal van hen in leven te houden. En natuurlijk subsidie aan de exporthandelaars. Zodat bijvoorbeeld Cargill aan voedsel importerende landen - of dat nou Rusland is of Marokko of Egypte - goedkoper landbouwproducten kan leveren dan een ander."

7. Technologie "De **nieuwe technologische revolutie**, die nu uitgebroken is, die van de **genetische manipulatie**, is de definitieve stap waarin de natuur, het leven, de drager van het leven, het genetisch materiaal in handen komt van de kapitaalbelangen via een technologie waarmee ze patenten kunnen verwerven. Daarbij worden een paar planterassen genetisch superontwikkeld en die gaan de wereld domineren. Zo zullen de meeste rassen en soorten met hun genetische rijkdom voorgoed uitsterven. Weer het probleem van de monocultuur! Ons alternatief is juist de veelsoortigheid en diversiteit tot basis van onze voedselproductie te maken. Daarbij gaan we niet uit van genetische manipulatie, maar van de eigen, oorspronkelijke kracht van de gewassen."

8. Democratie "Ik heb er al voortdurend op gewezen, dat we op een markt die mondiaal is en die bepaald wordt door kapitaalmachten niet de democratische instituten hebben om de drie A's te beschermen. Dat

gebrek aan democratische macht wordt verkocht als 'terugtrekkende overheid', 'laat de markt het werk doen' of privatisering. Of je krijgt te maken met de ideologie van de onzichtbare hand: 'de markt zal altijd vraag en aanbod in evenwicht brengen en zal altijd voor een eerlijke prijs zorgen'. Die leugen, die demonische misleiding negeert dat de partners op de markt niet in een gelijkwaardige positie zijn, zoals Adam Smith dat wilde. En dat kapitaal niet onbelemmerd mag bewegen, zoals zijn collega Ricardo al leerde. En dan noem ik weer die drie A's, die niet over kapitaal beschikken en dus afgeschoven worden."

Het versteende hart

Tot besluit van het interview wil Verbeek nog graag een verhaal vertellen, als samenvatting van zijn analyse. Ook al omdat hij als priester in een verhalende traditie staat. "Ken je de parabel van de bessen en de zak wol? Dat vat alles samen.

Er loopt een vrouw op de weg met een mand bosbessen aan haar arm. Het is heel lang geleden en het gebeurt iedere dag, wereldwijd. In de verte ziet ze een man aankomen met een grote juten zak. "Wat zou er in die zak zitten?", vraagt de vrouw zich af. "Zo te zien schapenwol." Ze komen dicht bij elkaar en die vrouw denkt bij zichzelf: "Ik moet wol hebben voor truien voor de kinderen voor de winter." Die man ziet dat de vrouw een mand bosbessen bij zich heeft en denkt: "Ik wil jenever stoken voor de winter."

Ze houden elkaar staande, ze groeten elkaar. Op dat moment is er een 'markt'. Markt is het meest normale wat er is. Dat is de plek waar mensen van alles uitwisselen: groeten, wensen, berichten, nieuws, roddels. Maar in dit geval komen ze ook tot zaken. En dan gebeuren er twee verschrikkelijke dingen. De vrouw zegt - en de man weet dat -: "Ik heb wol nodig voor mijn kinderen voor de winter. Hoe is dat met die zak wol, is die te koop?" Dan kijkt die man haar meewarig aan en zegt: "Je denkt toch niet voor dat mandje bessen, mijn wol is toch veel meer waard?"

Dan denkt die vrouw: "O ja, wie maakt dat uit? Ik heb de hele dag in het bos lopen zwoegen om die mand vol bosbessen te krijgen en die vent heeft in een uurtje zijn schaap geschoren en die wol groeit er vanzelf weer aan, zonder dat hij er iets voor hoeft te doen. Wie heeft er nou het hardst gezwoegd?"

Ja, wie maakt dat uit? Dat maakt die man uit. Want die man weet: "Die vrouw heeft wol nodig voor de kinderen, voor de winter. Ik kan alles vragen. Ik wil wel graag jenever hebben, maar ik ben geen alcoholist, dus eventueel kunnen die bessen nog wachten. Ik kan bovendien zelf het bos ingaan, als ik zou willen." Dus hij heeft die vrouw letterlijk in zijn hand.

Die vrouw - praktisch als vrouwen zijn als het op het leven aankomt - bukt zich en raapt twee mooie ronde stenen van de weg. En zegt tegen die man: "Als ik dat er nog bij doe, dan zijn die twee stenen het onderpand dat ik volgend jaar nog twee keer een dag het bos in moet om jou nog twee manden bessen te bezorgen. Drie manden bessen tegen een zak wol." De man zegt: "Akkoord." De koop wordt gesloten en ze bezegelen de transactie met een handklap. De vrouw gaat naar huis met de zak wol en de man met die mand bessen én die twee stenen in zijn zak.

Het **eerste drama** is dat die vrouw een prijs krijgt opgedrongen door de macht die de man over haar heeft, omdat zij zonder die wol haar kinderen niet warm kan houden. Vervolgens voltrekt zich de **tweede ramp** in de geschiedenis van de economische evolutie: die man heeft aan zijn linkerarm de mand bessen en in zijn rechterzak de twee stenen. En die twee stenen worden zó gloeiend heet onderweg - Marx noemt dat 'het fetisjisme van het kapitaal' - dat hij denkt: "Jongens, stenen moet je hebben. Met stenen kun je alles kopen."

Wat ontstaat er op dat moment, wat is het drama? Op dat ogenblik 'versteent' alles in de kop van die vent. Hij ziet voortaan alles in verhouding tot die stenen. Het bos wordt van steen, de bessen worden van steen, de vrouw wordt van steen, de zak wol wordt van steen, het schaap wordt van steen, de weide wordt van steen. En wat Jeremia zegt: zijn hart wordt van steen.

Die vrouw heeft **geld** uitgevonden, iets wat tussen twee waren, die blijkbaar ongelijk van waarde zijn wordt gevoegd, zodat het toch ruilbaar is. Maar **geld wordt tot kapitaal**, omdat die man alleen nog maar geïnteresseerd is - dat is het fetisjistische - in vermeerdering van steen. Het gaat hem er niet meer om dat de kinderen het warm hebben.

Het gaat hem er zelfs niet meer allereerst om dat hij van de winter jenever heeft, het gaat om steen. Als zijn buurman iets nodig heeft om te ruilen, omdat hij grond moet kopen, dan zegt hij: "O, je kunt twee stenen van me lenen, maar ik krijg er drie terug." En dat is de **derde en laatste tragedie**, dat is dat **rente** wordt uitgevonden, **woeker**."

"Alle moderne grote godsdiensten hebben zich met deze problemen bezig moeten houden. Alle grote godsdiensten verbieden woeker, rente. In de joodse traditie - je leest het bij Mozes - mag je nooit meer terugvragen dan je geleend hebt. Je leest het bij Jezus, in het Lucas-evangelie, waarin hij rechtstreeks Mozes citeert. Je vindt het nog bij Luther, je vindt het bij Mohammed in de Koran. Dus je vindt het in alle drie op Abraham teruggaande godsdiensten, waarvan er twee machtig zijn in de wereld, het Christendom en de Islam. En dat, terwijl **rente nu de enige en eerste en laatste wet is waarop heel ons geld- en economiesysteem wereldwijd - dus dat duivelse systeem - draait**. Alleen zo blijft het in beweging. 'Ik leen alleen maar uit als ik er méér voor terugkrijg.' En iedereen vindt dat vanzelfsprekend.

Bij onze kleine spaarcentjes is dat natuurlijk geen punt. Maar op de beurs en op de bank, afijn ... Het verhaal van de bessen, de zak wol en de stenen mondt uit in het kapitalistische systeem van 'geld - dus de stenen - moeten rollen.' Alleen wie aan dat systeem gehoorzaamt zal eten, zal drinken, zal werken, zal leven. En wie niet in staat is aan die wet te gehoorzamen, zal creperen, zal sterven, zal vergiftigd worden, zal verbrand worden, zal gekapt worden, zal werkloos worden, zal hongerig worden.

Als je wilt zien hoe iemand als Jezus - en men zegt dat deze maatschappij nog steeds christelijk is - dat doorzag, dan moet je Lucas eens lezen. Lucas is bij alles wat het is ook een geweldig knap economieboek. Ik zal je één voorbeeld geven: Jezus zegt: "De wereld die ik voor ogen heb - hij noemt dat het rijk Gods, je kunt dat ook het vreedelijk, het rijk der gerechtigheid noemen of het hemelrijk, het rijk der hemelen - lijkt op een groot feestmaal dat aangericht wordt (Lucas 14). Bepaalde genodigden verontschuldigen zich. De eerste zegt: "Ik heb land gekocht, dat moet ik gaan bezichtigen, wil me verontschuldigen, ik kan niet komen." Dat is niet een excuus van 'de volgende keer kom ik wel'. Nee, dat is de hoffelijke Oosterse uitdrukking voor de onmacht. De

grondbezitter is per definitie niet in staat om deel te nemen aan het rijk Gods. De tweede die zich verontschuldigt zegt: "Ik heb vijf span ossen gekocht, ik moet ze gaan proberen." In die agrarische economie staan de ossen voor de trekkracht, voor de productiemiddelen. Ook die bezitters kunnen niet deelnemen aan het rijk der gerechtigheid, het rijk van het leven. En de derde zegt: "Sorry, ik kan niet komen, want ik heb een vrouw getrouwd." Hier staat de vrouw voor de 'fokkerij', het nakomelingschap dat dat systeem overneemt bij erfrecht om het voort te zetten en verder uit te breiden. Het systeem van het bezitten en groeien in bezit. Degenen die niet kunnen komen zijn precies diegenen die de productiemiddelen bezitten in de grotendeels agrarische maatschappij die Jezus aantrof in zijn tijd.

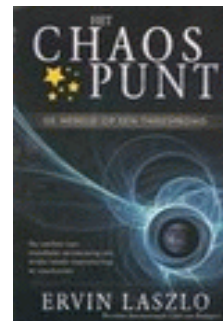
Dan wendt Lucas de camera van de parabel 180 graden en laat de gastheer zeggen: "Ga naar de wegen en naar de slums, de sloppen, waar je de werklozen, de blinden, de daklozen, de zieken, de melaatsen, de weduwen, de wezen vindt. Nodig die uit, met hen zal ik het feest van de gerechtigheid vieren." Je ziet het in één beeld: om die omkering moet het gaan in onze economie, in ons wereld-voedselsysteem, wereld-milieusysteem, wereld-landbouwsysteem. Dat het spel gespeeld wordt door de daklozen, de werklozen, de hongerigen, de planten, de dieren, de grond in plaats van door de bezitters van grond, ossen en vrouwen, productiemiddelen waarmee de bezitters stenen willen maken. Het is pervers dat een van de grootste gebeden **'God zij met ons'** uitgerekend op de gulden staat en op de dollar, de D-mark en op de euro. Minister Zalm kwam verheugd uit Brussel terug dat hij dat voor elkaar had gekregen. De **enige god waarin nog geloofd wordt, dat is de god 'geld'**, dat zijn de stenen, niet de verzadiging van mensen, niet de rechten van mensen en volken, niet de rechten van de natuur, maar de god 'geld' en die eist verschrikkelijke offers, die eist onverzadigbaar de drie A's."

Tenslotte wil Herman Verbeek nog benadrukken "dat het uiteindelijk om een politieke therapie zal moeten gaan. Bij alle verandering in particulier gedrag, bij alle groeiende acties van verzet, zullen 'de drie A's' het alleen maar redden als burgers zich massaal gaan organiseren, in nieuwe coalities van bewegingen die armoede bestrijden, werkeloosheid en misbruik van de aarde. Alleen zulke brede coalities zullen de politiek kunnen dwingen markten sociaal en ecologisch om te bouwen."

Tot zover de citaten uit het boek van Jan-Paul Smit.

Ineenstorting onafwendbaar

De ineenstorting van ons huidig maatschappelijk systeem is onafwendbaar. Uit een interview van Daan de Wit met Stan van Houcke, zie <http://www.deepjournal.com/p/6.html>

"Wij krijgen een wereldbrand van jewelste, dat is niet meer te stoppen. Het wordt een totale chaos. Een kelin clubje extremisten heeft de macht, die aan hen is weggegeven door de massa. De werkelijke macht ligt bij de massa."

De massa krijgt moeizaam in de gaten dat ze misleid en misbruikt in door de elite. De VS zal ondergaan aan haar eigen grootheidswaan. Wanneer de massa's de gebreken van de zichzelf verrijkende bovenlaag gaan doorzien, zullen zij ernaar gaan handelen en er zich van ontdoen. De elite houdt elkaar aan de macht. De elite is de 1% der bevolking in de VS die 40% van het Amerikaanse bezit in handen heeft. Die 1% moet zich wel tegenover de andere 99% weten te verdedigen. Dat lukt hen tot nuog toe. De gewone burgers moeten denken dat zij worden beschermd tegen het zogenaamde 'terrorisme' door de 1% eliten".

Het is duidelijk, de massa's moeten wakker worden, én zij zullen wakker worden. Vandaar dat men de massa's wil decimeren, omdat de elite bang voor hen is. Jahweh spreekt het wee uit over de eliten die de macht naar zich toehalen en de boeren hun huizen en akkers ontnemen. Zie o,...a onderstaand gedeelte uit Jesaja.

Jesaja 5:8 Wee dengenen, die huis aan huis trekken, akker aan akker brengen, totdat er geen plaats meer zij, en dat gijlieden alleen inwoners gemaakt wordt in het midden des lands!

Jahweh zal ons de enige rechte Herder en Vorst geven, zie Ezechiël 34, zodat Micha 4:4 werkelijkheid wordt: **Maar zij zullen zitten, een ieder onder zijn wijnstok, en onder zijn vijgeboom, en er zal niemand zijn, die ze verschrikke; want de mond van Jahweh der heirscharen heeft het gesproken.**